Nr 30

Konstitutionsutskottets betänkande med anledning av motion om ökad rättshjälp i rättstvist med kommun.

Motionen

I motionen 1973:368 av herrar Hedin (m) och Carlshamre (m) hemställs "att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om tilläggsdirektiv till utredningen om den kommunala demokratin för att medge ökad möjlighet för den enskilde att erhålla lättillgänglig rådgivning och hjälp i samband med ärenden som handlagts av primär- eller sekundärkommunala organ".

I motionen anförs att den enskildes rättsskydd gentemot statliga och kommunala organ av många upplevs som otillräckligt. Motsättningar mellan enskilda medborgare eller medborgargrupper och kommunala organ kan enligt motionärerna bottna i att kunskapen om lagstiftning och samhällsbeslut är begränsad. Motionärerna efterlyser ett komplement till den rättshjälp i olika former som redan finns i samhället. Rättshjälpen i fråga som även skulle tjäna som ett komplement till JO-ämbetet och bl. a. länsstyrelsernas besvärsprövning skulle bestå i kvalificerad juridisk rådgivning i rättstvister mellan medborgare och kommunala organ. Enligt motionen borde denna nya form av rättshjälp administreras på länsnivå och förverkligas genom av länsstyrelserna finansierade arvodes- eller deltidstjänster helst i anslutning till alla större kommuncentra.

Samhällets rättshjälp

Den genomgripande reform av samhällets rättshjälp som riksdagen beslöt 1972 och som trätt i kraft den 1 juli 1973 (prop. 1972:4, JuU 1972:12, rskr 1972:205) innebär bl. a. att rättshjälp får lämnas i rättslig angelägenhet, oberoende av om saken behandlas vid domstol eller annan myndighet. Rättshjälp kan också avse rådgivning eller biträde i angelägenhet som inte är föremål för behandling vid myndighet. Ett antal begränsningar i tillämpningsområdet för den allmänna rättshjälpen föreligger emellertid.

Bl. a. är personer i de högsta inkomstlägena uteslutna från allmän rättshjälp. De har dock möjlighet att utnyttja de statliga allmänna advokatbyråerna som inrättats i varje län. Vidare får allmän rättshjälp lämnas endast om särskilda skäl föreligger beträffande angelägenhet som har samband med den rättssökandes näringsverksamhet. Vissa andra begränsningar gäller.

Tidigare behandling av angränsande fråga

Vid förra årets riksdag behandlades motionen 1972:292 av herrar Ringaby (m) och Turesson (m). I denna motion föreslogs inrättande av en kommunal justitieombudsman med uppgift att bistå allmänheten i rättsfrågor. Enligt motionens hemställan begärdes att riksdagen skulle anhålla om tilläggsdirektiv till utredningen om den kommunala demokratin med de krav som anförts i motionen.

I enhälligt yttrande över motionen anförde utskottet (KU 1972:52) efter en redogörelse för vissa frågor rörande riksdagens ombudsmäns tillsynskompetens på det kommunala området m. m. följande:

I motionen föreslås att en särskild justitieombudsman inrättas för att bistå allmänheten i rättsfrågor på det kommunala området. Enligt gällande regler har riksdagens ombudsmän ganska vittgående tillsynsbefogenheter i fråga om kommunal verksamhet. Nyligen har riksdagen tillsatt en utredning med uppgift att överväga frågor beträffande ombudsmännens uppgifter m. m. Denna utredning torde inom ramen för sitt uppdrag vara oförhindrad att pröva huruvida behov föreligger att inrätta en särskild riksdagens ombudsman för kommunala frågor. Även den för ett par år sedan tillsatta utredningen om den kommunala demokratin kan få anledning att behandla frågor om den enskildes rättsskydd gentemot kommunerna. Med hänvisning till det anförda anser utskottet inte påkallat att föreslå någon riksdagens åtgärd i anledning av motionen.

Riksdagen avslog motionen i enlighet med utskottets hemställan.

Utskottet

I motionen föreslås åtgärder i syfte att bistå den enskilde med råd och hjälp i ärenden som handläggs av kommunala organ.

Den genomgripande reform av samhällets rättshjälp som nyligen genomförts torde enligt utskottet vara ägnad att underlätta för medborgarna att erhålla effektivt bistånd i rättsliga angelägenheter på det kommunala området. Beträffande kommunal verksamhet har vidare riksdagens ombudsmän ganska vittgående tillsynsbefogenheter vilket förhållande självfallet är av stor betydelse för den enskilde. Utskottet vill i sammanhanget erinra om att en särskild utredning som tillsatts av riksdagen har till uppgift att överväga frågor om justitieombudsmännens uppgifter.

Den av Kungl. Maj:t tillsatta utredningen om den kommunala demokratin slutligen torde inom ramen för sitt uppdrag ha anledning att behandla en rad frågor om den enskildes ställning i förhållande till kommunala organ.

I avvaktan på erfarenheterna av den nya rättshjälpsreformen samt resultatet av angiven utredningsverksamhet anser utskottet inte påkallat att föreslå någon riksdagens åtgärd i anledning av motionen utan hemställer

att riksdagen avslår motionen 1973:368.

Stockholm den 17 oktober 1973

På konstitutionsutskottets vägnar
HILDING JOHANSSON

Närvarande: herrar Johansson i Trollhättan (s), Larsson i Luttra (c), Henningsson* (s), Nelander (fp), fru Thunvall (s), herrar Hernelius (m), Pettersson i Örebro (c), Bergqvist (s), Karlsson i Malung (s), Fiskesjö (c), Gustavsson i Ängelholm (s), Norrby i Åkersberga* (fp), Wictorsson* (s), Olsson i Edane (s) och Wijkman (m).

* Ej närvarande vid justeringen.

GOTAB 73 5220 S Stockholm 1973